

ням раритетної фітобіоти. Значна частина площі заповідної території вкрита реліктовою формацією лучних степів *Cariceta humilis*, що занесена до Зеленої книги України та угрупованнями *Crinitarieta villosae*, що охороняються на Харківщині. В складі раритетної флори, занесені до Червоної книги України *Pulsatilla nigricans* Störck і *Stipa capillata* L. та регіонально рідкісні *Anthyllis macrocephala* Wend., *Carex humilis* Leys., *Iris pumila* L., *I. hungarica* Waldst. et Kit., *Linum flavum* L., *Ornithogalum gussonei* Ten., *Ranunculus illyricus* L., *Salvia nutans* L., *S. pratensis* L., *Vinca herbacea* Waldst. et Kit.

Протягом трьох років ми були свідками різноманітного антропогенного впливу на заповідну територію. Крім незначного випасання худоби, тут щорічно проводяться численні екскурсії студентів під час польових практик з ботаніки, фітоценології, ентомології, геодезії, ґрунтознавства тощо. Наслідком останніх є ґрунтові розрізи при яких руйнується природний рослинний покрив і з'являються відкриті ділянки, де поселяються однорічні бур'яни. Найбільшої шкоди фітобіоті заказника завдають щорічні випалювання рослинних решток. Саме завдяки весняним палам популяції *Pulsatilla nigricans* та *Stipa capilla* значно скоротились.

Для збереження екологічної рівноваги, популяцій рідкісних рослин та нормального функціонування екосистеми заказника треба регламентувати проведення польових практик та повністю виключити випасання худоби і випалювання рослинності.

ОЦІНКА УНІКАЛЬНОСТІ КАРЛІВСЬКИХ СТЕПІВ

Байрак О.М., Лисяк Л.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Про цінність карлівських степів засвідчує, насамперед, той факт, що серед перших заповідників України у 1921 р. на площі 207 га був створений Карлівський степовий заповідник „Академічний степ“, флору і рослинність якого вивчав Ю.Д. Клеопов [1]. Нажаль, у 50-ті роки ХХ ст. його статус був скасовано, а територія майже вся розорена. У 1993 р. за обґрунтуванням Байрак О.М. в окол. с. Лип'янка була створена комплексна пам'ятка природи Академія (33,6 га). Степова рослинність тут не збереглась, а лише окремі види рідкісних степових рослин у вигляді поодиноких особин — шафрану сітчастого, шавлії ефіопської, горицвіту весняного, карагани кузової.

Рідкісні для Полтавщини південні степи (ковиліві, різнотравно-типчаківі, чагарникові) репрезентують два заказники Карлівщини.

Ботанічний заказник „Климівський“ розташований на схилах правого берега р. Орчик (81,7 га). Унікальність цієї ділянки визначають 14 рідкісних видів рослин, в т.ч. угруповання ковили Лессінга, занесені до „Зеленої книги України“, єдине місцезростання таких видів як пірій ковилолистий (занесений до Світового та Європейського червоного списків та Червоної книги України), регіонально рідкісних рослин грабельки руські, кермек широколистий, чисельні популяції погранично-ареального виду белевалії сарматської, а також інших рідкісних рослин (гострокільника волосистого, сону чорніючого, шавлії ефіопської та ін.). Поодинокі екземпляри мигдалю низького виявлені на схилах, прилеглих

до території заказника, які доцільно приєднати до заказника.

Багата степова флора і рослинність охороняється на території ландшафтного заказника „Олегова балка” (52,7 га). На схилах балки відмічена висока концентрація рідкісних видів степових рослин (16 видів). На схилі північної експозиції зростає одна з найчисельніших популяцій горицвіту весняного. На схилах південної експозиції чисельні популяції утворюють погранично-ареальні види (на північній межі ареалу): астрагал пухнастоквітковий, гоніолімон татарський, горицвіт волзький, півники карликові. Малочисельні популяції утворюють такі види як валеріана бульбиста, шавлія австрійська, ковила пірчаста. На цьому ж схилі відмічено єдине на Полтавщині (і найпівнічніше для Лісостепової зони України) місцезростання рідкісного виду громовик несправжньокарасильний, який вказувався у 30-ті роки ХХ ст. для території Карлівського степового заповідника. Масово зростає сон чорніючий, ковила волосиста, занесені до „Червоної книги України”.

В цілому на заповідних степових ділянках зростає майже 60% всіх рідкісних степових видів рослин Полтавщини (34 види), серед яких: 3 види, занесені до Світового Червоного Списку, 2 види — Європейського Червоного списку, 9 — Червоної книги України, 22 — регіонального списку Полтавської області [2].

Є у списку рідкісних рослин Карлівщини і зниклі види — півонія тонколиста, занесена до Червоної книги України.

Серед рідкісних рослин 5 видів, які на Полтавщині зустрічаються тільки у степах Карлівського району, 7 видів — мають 2–4 місцезнаходження в області, 15 видів є погранично-ареальними (на північній межі ареалу). Такий високий показник унікальності степів Карлівщини потребує суворого дотримання охоронного режиму на заповідних територіях та розширення їх площ.

Література

1. Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. — Полтава, ІВА, 1996: Астрєя. 1–184.
2. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. — Полтава, Верстка, 2005. — 248 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОХОРОНИ СТЕПІВ ЧУТІВЩИНИ

*Байрак О.М., Одаренко С.В., Черниш Т.М., Петренко Л.В.
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Кочубеївська загальноосвітня школа*

Залишки степів у Чутівському районі були виявлені і обстежені протягом останніх 15 років. У період оптимізації природно-заповідної мережі Полтавщини (1992–1995 рр.) під час наукових експедицій, які очолювала Т.Л. Андрієнко, доктор біологічних наук, професор, завідувача міжвідомчою лабораторією наукових основ заповідної справи (м. Київ), а серед учасників були викладачі (Байрак О.М.) та студенти (Коротченко І.А.) Полтавського педагогічного університету, було досліджено рослинний і тваринний світ Лизняної балки та запропоновано її